

Ny norsk idehistorie.

Christine Amadou:

Vestens Idehistorie, Antikken og middelalderen, ca 750 f.Kr. -1350.

Cappelen Damm, Akademisk, 2012.

304 sider, 398 nkr.

Ellen Krefting:

Vestens Idehistorie, Modernitetens fødsel, 1600-1800.

Cappelen Damm, Akademisk, 2012.

304 sider, 398 nkr.

I Norge er man ved at udgive en ny idehistorie i fire bind – hvert bind på omkring 300 sider. Der er hidtil udkommet to bind, men de sidste to skulle udkomme i 2013.

Der er flere bemærkelsesværdige træk ved denne udgivelse, for det første er den ret omfattende (ca. 1200 sider i alt), for det andet er den anlagt bredt, det vil sige, at det ikke primært er de filosofiske ideer, som gengives i deres idehistoriske optik, for det tredje er der mange aktualiserende referencer til norsk historie og så for det fjerde er hvert bind skrevet af en kvinde. Det sidste burde i og for sig ikke fremføres som noget overraskende, men faktisk er det det – men jo også et udtryk for, at kvinder i højere og højere grad, ikke mindst i Norge, er ved at befolke den idehistoriske forskning og publiceringkunst. I øvrigt er denne idehistorie udtryk for det iøjefaldende høje niveau for idehistorie i Oslo, som blot er en lille afdeling af et større institut, men som på publiceringsfrekvensen er helt i front i Norge.

Anmelderen her var for nogle år siden medlem af et internationalt udvalg, som skulle evaluere norsk filosofisk og idehistorisk forskning, altså ikke undervisningen, men forskningen. Bortset fra at det var en gigantisk opgave, fik man som udvalgsmedlem et ganske godt indtryk af den filosofiske og idehistoriske forskning i Norge. Og her var et af de helt klare indtryk, at den lille idehistoriske afdeling i Oslo forsknings- og publiceringsmæssigt var helt i front, ja faktisk var det

den mest produktive afdeling af samtlige – selv om den var en af de mindste blandt de institutioner, der blev undersøgt. Det var imponerende. Så det kan ikke overraske, at der nu udkommer en nyskreven idehistorie i fire bind med base i denne afdeling.

De fire bind skal dække Vestens idehistorie fra antikken og frem til i 1945. Der er som nævnt udkommet to bind – nemlig et bind, som er det første i kronologisk forstand om antikken og middelalderen og et bind om modernitetens fødsel, der er seriens tredje. Hertil udkommer der et bind om renæssance og reformation (2. bind) samt endelig et bind der hedder ”Teknologiens tidsalder” (bind 4), der rækker frem til 1945 (fra ca. 1800).

Overordnet hedder hele værket ”Vestens idehistorie”, hvilket – ser det ud til – faktisk er ganske dækkende for projektet. Blot er det lidt underligt, at vi stort set slet ikke (i hvert fald ikke i de første to bind) får noget at vide om, hvad vesten så egentlig er for noget. Det tages vel sagtens som en selvfølgelighed, men det er en af de massive selvfølgeligheder i dag, som ikke var det for 60 år siden og måske heller ikke vil være det om 30 år.

Det ser ud til, at hvert bind indledes med forfatterens eget forord, som relaterer sig til det pågældende binds stof – en samlet indledning synes fraværende. Nuvel, det kan vi sagtens leve med – for de to foreliggende bind har hver især en god indledning til det tidshistoriske afsnit, de beskæftiger sig med.

Her i første binds indledning bliver det klart, at der ikke snævert er tale om en art filosofihistorie, heller ikke en fremstilling af de filosofiske ideers idehistorie, men ejheller en bred kulturhistorie, derimod en bred idehistorie, der adskille sig fra en bred kulturhistorie ved at fokusere på idegrundlaget eller (måske lidt mindre selvhøjtideligt) ideindholdet i en række kulturelle livsytringer og institutioner fra den græske antik til og med den europæiske middelalder. Første bind er i øvrigt skrevet af Christine Amadou, der er førsteamanuensis ved idehistorie i Oslo.

Fremstillingen er ikke strengt kronologisk, men tematisk – hvor hvert tema så i øvrigt køres igennem kronologisk. Der er valgte temaer fra det filosofiske til det historiske, fra skabelse og nysgerighed hen igennem bystat, kejser og konge, Jesus fra Nazaret, krig, kroppen sprog og navne til et afslutningskapital, der behandler det

hinsidige. Der er ikke noget selvstændigt tema om kønnet, men kønsfilosofiske og –teoretiske betragtninger og bemærkninger er veltempereret - aldrig påklisteret eller overdoseret - tilstede. Det er faktisk dygtigt gjort.

Man kan diskutere kompositionsprincippet. Den absolutte kronologi er erstattet af tematiske kronologier (i indledningen gøres der korrekt opmærksom på, at de forskellige kulturytringer sjældent går i takt). En sådan tilskæring af stoffet kan der komme noget godt ud af – og det er faktisk tilfældet her. Illusionen om ideernes strækmarch hen i gennem historien er fuldstændig brudt og de enkelte afsnit kan faktisk læses stort set helt selvstændigt. Til det mere problematiske hører, at forskellige sammenhænge, som faktisk var til stede mellem store dele af ideer med familieligheder eller klynger af ideer, som var beslægtede, kommer til at stå ret flimrende rent historisk. Hertil kommer, at fremstillingsprincippet måske kan være vanskeligt for en nybegynder, der ønsker at få et overblik over historiens gang. Men som sagt, ethvert fremstillingsprincip kan diskuteres.

Hvis noget i dette første bind skal fremhæves som særlig godt, må det være den substantielle og solide inddragelse af religion i almindelighed og kristendom i særdeleshed. Det er ganske forfriskende og relevant i en idehistorisk fremstilling, men som regel fordukkende underbehandlet. Hvis noget – pedantisk – skal nævnes som knapt så godt må det være dette, at en række filosofiske problemstillinger er underbehandlet eller står en smule uskarpt.

Det skal også nævnes – som noget positivt – at der er omfattende inddragelse af og citation fra primærtekster, herunder ikke mindst ”litterære” og at der er referencer til nutidig tolknings- og kommentarlitteratur.

Generelt er første bind præget af solid kunnen og dygtig sproglig formidling.

Bindet om modernitetens fødsel (skrevet af Ellen Krefting, førsteamanuensis ved idehistorie i Oslo) er også bygget tematisk op, hvor 9 overordnede temaer derefter fremstilles hvert især kronologisk.

Nu handler det om moderniteten. I indledningen begrundes valget af den tidsmæssige afgrænsning/begyndelse af dette fænomen. Der argumenteres for at starten ligger samtidig med fremkomsten af

et såkaldt nyt verdensbillede, som toner frem samtidig med den videnskabelige revolution og de mange maritime nyopdagelser i 1600tallet. Binges hedder modernitetens fødsel og man må formode, at ideen bag denne titel er den, at moderniteten ikke er forbi. En opfattelse, som denne anmelder i øvrigt deler. Der kunne selvfølgelig gives andre afgrænsninger og især startpunkter for modernitetens fødsel, men med det bredt anlagte focus, som er operativt her synes det valgt.

Der følger så en række tematiske kapitler, der lige som i første bind er solide, oplysende og grundige. Og temaerne synes velvalgte, idet de er repræsentative for de nye ideformationer, som dukker op. Blandt temaerne er: Kundskabens orden; tro, fornuft og tolerance, enevælde og demokrat, menneskerettigheder, tiden, kunst, det indre rum, og oplysning og revolution.

Skrivestilen er klar og uden dunkelheder. Dette bind er mere fransk orienteret end første bind (der i øvrigt også er fransk orienteret, hvad angår kommentar og tolkningstradition). Og så er det lidt mindre litterært orienteret.

Også i dette bind er kønsteoretiske og kønshistoriske synspunkter og problemstillinger medtaget og også her velvalgt og veltempereret, ja faktisk overbevisende integreret. Et højdepunkt i bindet er kapitlet om menneskerettigheder, der er skarpt ved dels at markere, at disse rettigheder var præget af naturrets-baseret filosofi og religiøse forestillinger af universalistisk art parallelt med, at der just i samtiden begyndte at dukke en konkurrerende partikularisme frem omkring nation, køn og etnicitet. Det er en sammenhæng, som næsten altid overses. Flot gået!

Afsnittet – det sidste i bogen – om oplysning og revolution er ikke dårligt, men her er det som referencer til nutidige debatter og tolkningsmønstre samt metodiske forhold tager overhånd – for hvem er det man henvender sig til her?

Men i alt et yderst vellykket bind med stor informationskraft, båret frem af den bedste og velformidlende oplysningsintention.

Det fremgår af denne anmeldelse af de første foreliggende bind, at anmelderen må sige til lykke med et dygtigt gennemført projekt, hvor interessen for de sidste bind i høj grad er vakt.

Hans-Jørgen Schanz